



Figura 1. Masia de can Pacià, a Mollet. Any 1960

Eines i estris de la vida rural.

Col·lecció Baldiri Ros. Can Pacià

Glòria Arimon, Montserrat Pocurull *

Resum

Elaboració d'un lèxic sobre les eines i els estris de la vida rural arran de la proposta de donació de la col·lecció Baldiri Ros de can Pacià a l'Ajuntament de Mollet del Vallès. A partir d'una selecció d'aquests objectes, el Centre d'Estudis Molletans (CEM) planteja fer un vocabulari amb una breu definició i una fotografia, amb l'objectiu de preser-

var el nom d'aquests estris i eines, i vincular-los a la història local i comarcal. En aquest procés, compta amb el suport del Servei Local de Català de Mollet (CPNL) i del TERMCAT (Centre de Terminologia de Catalunya).

Paraules clau

masia, eines, estris, Pacià, agrari, lèxic

* Filòlogues garimon@molletvalles.cat, mollet@cpnl.cat

1. El procés

En l'origen d'aquest lèxic conflueixen dos projectes: el primer és el de la Coordinadora de Centres d'Estudi de Parla Catalana de recollir i digitalitzar fotografies del món agrari, per preservar-les. Amb les aportacions de municipis d'arreu dels Països Catalans, es fa un banc amb més de 3.000 imatges procedents de 180 fons. D'aquí sorgeix material per fer una exposició itinerant per mostrar una part d'aquestes imatges, *El món agrari a les terres de parla catalana* (que el mes d'octubre de 2013 es mostra al Centre Cultural La Marineta). Alhora, el CEM selecciona imatges agràries de Mollet i de Gallecs que es poden veure conjuntament amb la resta d'imatges i també a la pàgina inicial del web de l'Ajuntament de Mollet (www.molletvalles.cat).

l'any 2013 l'Ajuntament de Mollet del Vallès rep la proposta de donació de la col·lecció d'eines i estris de Baldiri Ros, de can Pacià de Mollet, amb motiu del tancament de la masia. En el context de la Fira d'Artesans anual que organitza l'Associació de Veïns de la Fira d'Artesans i l'Ajuntament de Mollet del Vallès, al mes de setembre de 2013, parts d'aquests estris s'exposen al Centre Cultural La Marineta, juntament amb fotografies i un quadre genealògic de la família de can Pacià.

El CEM i el Servei Local de Català inicien l'elaboració d'un vocabulari a partir d'una selecció de 165 eines i estris que el Museu Abelló havia catalogat. Després d'un intens treball de recerca, en surt un vocabulari de 49 termes, que supervisa el TERMCAT i s'hi afegeix una bibliografia del món agrícola del Baix Vallès.

70

El segon projecte sorgeix quan



Figura 2. Els tres germans Ramon, Delfina i Baldiri Ros Esteve, i la dona d'en Ramon, Teresa. Fotografia feta per Joan Enric de les bicicletes el 21 de juny de 1991



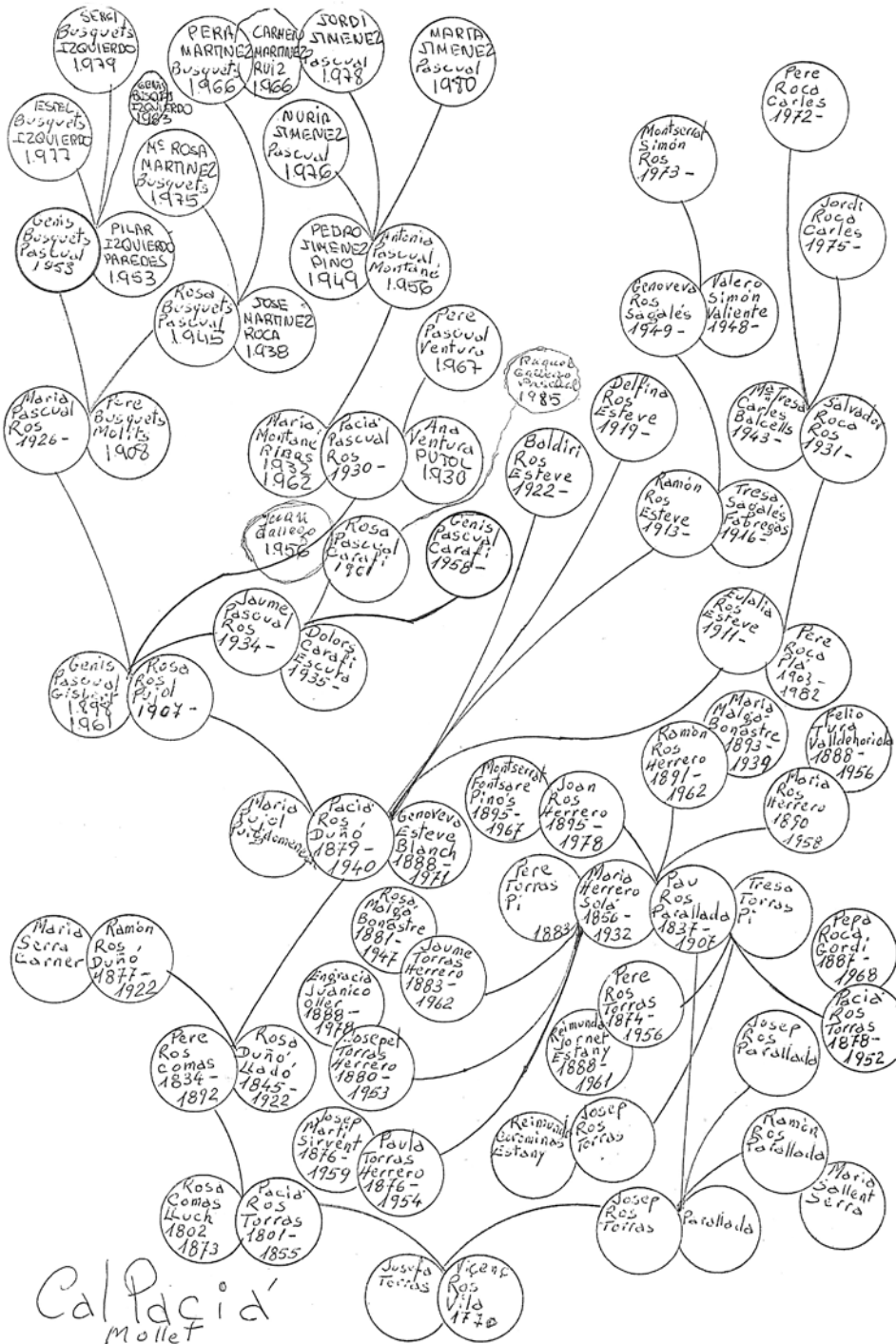
Figura 3. Baldiri Ros Esteve en el barri de can Pacia l'any 1959

2. Can Pacia

Segons Josep M. Blanch, en el seu article *Can Pacia, l'origen i l'ocàs de la pagesia* (BLANCH, 1993) explica els orígens de la masia a partir de les guerres de remences. Després de la sentència arbitral de Guadalupe de 21 d'abril de 1486, els pagesos de Mollet van comprar les propietats que treballaven perquè el pagès de la gleba passava a ser propietari de les terres que conreava. Marià Picó, que aleshores s'estava a la masia de can Plansó, com es coneixia llavors, també va comprar la propietat. El seu descendent, Ramon Picó de Calls va morir sense fills i l'any 1750 Josep Mutgé i Morral (que va ser alcalde i jutge de Mollet) entrà a can Plansó com a procurador, masover i administrador dels Picó. L'últim masover fou Vicenç Mutgé Blanch, el 1905,

que va deixar la masia i es va fer una casa al carrer de Jaume I. L'any següent, el 1906, hi va anar a viure Pacia Ros Duñó, de can Falguera, una masia que hi havia on ara hi ha l'església de Sant Vicenç, cabaler de can Mulà de Gallecs i fill de Rosa Duñó i Lledó, que venia de can Lledó, el "Quartelillo". A partir de llavors, la casa passà a anomenar-se can Pacia. En Pacia es va casar en segones nupcies amb la Genoveva Esteve Blanc i van tenir cinc fills: el primer va morir, i els següents foren l'Eulàlia, en Ramon, la Delfina i el Baldiri. En Ramon es va casar amb la Teresa Sagalés, que van tenir la Genoveva. Va passar temps i tot va anar canviant. L'any 2013 els descendents van tancar la masia. On hi havia hagut cavalls i vaques hi va arribar mainada. Can Pacia ara és una escola bressol.

3. Arbre genealògic



72

Figura 4. Arbre genealògic fet per Baldiri Ros

11/
 En aquest recull, sobre els nostres avantpassats i sobre tots nosaltres, manifesto i exposo les dades de naixements, casaments i defuncions de la nostra família des de l'any 1740

El registre més antic de la nostra població, de Collot del Gallès, era el de l'episcopia, del mes de juliol de 1936, però va esclatar la Guerra Civil. Aleshores tenia 14 anys. Aquest registre es va destruir i cremar. Els qui estaven al poder, no sabien realment que feien, ni eren conscients que en èpoques posteriors ens podria fer falta per recollir les dades dels nostres avantpassats.

A Collot del Gallès, el Registre Civil es va fundar l'any 1844

Ara mateix podem donar gràcies al meu avi, Josep Ros Comas, perquè ens va deixar escrit tot el que feia referència al seu pare i avi. Així he pogut anotar dades des de l'any 1740, amb la libreta escrita per ell mateix, fins l'any 1885. Actualment fa 109 anys que no s'hi ha anotat res més. Jo m'hi he pogut, perquè el recull de dades puja a arribar a terme. Segons l'arbre genealògic que tinc fet del cognom Ros data de l'any 1740.

El meu nebotari, Vicenç Ros Vila, va néixer a Collot del Gallès a Gallès, Can Hula, l'any 1740, i la mera nebotària, Josepa Corras, també va néixer a Collot l'any 1746. Quan els meus nebotaris tenien 28 anys i 22 anys, respectivament, van caure-se i van formar família. No, si els fills que van tenir. De la part nostra no van pas ser els hereus de la família, perquè els hereus van ser, Josep Ros Comas i Maria Savallada Vendrell.

El meu besari, va néixer a Collot del Gallès el dia 5 de Maig de l'any 1801 a Can Hula, Gallès. Era fill de Vicenç Ros Vila i de Josepa Corras, de nom i cognoms, Fàcia Ros Comas.

La mera besària va néixer a Tàrragona l'any 1802. Era filla de Sabador Comas i de Victòria Lluch de nom i cognoms Rosa Comas Lluch.

Quan els meus besaris tenien 27 anys i 26 anys, respectivament, es van poder casar i formar família. Van tenir cinc fills, quatre

2/

noia, una noia i un arretament d'una noia. Només van poder salvar el Tercer fill. Tots els altres es van morir de petits.
 El fill que es va salvar. Fere Dot Comas, va néixer el 12 d'abril de 1834 a Mollet del Vallès, a Gran Falquera, una masia que hi havia on ara hi ha l'església actual. Era fill de Fàcia Dot Ferras i de Rosa Comas Lluch, els seus avis paterns Ficenç Dot Vila i Josepa Ferras, els seus avis materns, Sabador Comas i Victòria Lluch. El meu avi, Fere Dot Comas, tenia, aleshores, 21 anys. El seu pare, que es el meu besavi, Fàcia Dot Ferras, es va morir el 5 de desembre de 1855 a Mollet del Vallès a Gran Falquera mateixa. Era cavaller de Gran Aulà de Galles, possible descendent directe del Síndic de Mollet del Vallès, el 16 de febrer de l'any 1485, tingué lloc una reunió a l'Altamora de la Doca, s'acordà el tall de 5 sous, fou nomenat comissari i col·lector Dot de Mollet del Vallès.

74

El meu besavi va néixer el dia 5 de març de l'any 1801 i va morir el 5 de desembre de 1855. El besavi Fàcia Dot Ferras només va poder viure 54 anys i 9 mesos.

El meu avi, Fere Dot Comas, es va casar quan tenia 38 anys, 10 mesos i 24 dies. Era fill de Fàcia Dot Ferras, i de Rosa Comas Lluch. El besavi era fill legítim de Mollet de Galles de Gran Aulà i la besàvia, filla legítima de Tallonanes.

La meua àvia, Rosa Danyó i Hado, tenia, llavors, 28 anys. Va néixer a Mollet del Vallès, a Gran Hado, el 12 de febrer de 1815. Era filla d'Andreu Danyó i de Maria Dots Hado. El meu avi, Fere Dot Comas, era fill legítim de Mollet, de Gran Falquera, i l'àvia, Rosa Danyó Hado, filla legítima de Mollet, de Gran Hado.

Els meus avis es van poder casar el 8 de març de 1843. El mateix any, però, es va morir la mare del meu avi, la meua besàvia, Rosa Comas Lluch, el 23 de setembre de 1843. només va poder viure 41 anys.

3/

Quan el meu avi, Fere Dos Comas i Rosa Dunyó Hado van formar família, van tenir quatre fills, tres nois i una noia. Quan va néixer el primer fill, l'avi tenia 42 anys i l'àvia en tenia 32. Va néixer el 24 de desembre, la nit de Nadal, de 1844, a Mollet del Tallès, a Can Salguera, una masia que hi havia on ara hi ha l'Església actual, de nom i cognoms Ramon Dos i Dunyó. Els seus padrins, Ramon Dos Savallada i Maria Rosa i Hado, eren també fills legítims de Mollet del Tallès.

El segon fill, el van tenir quan l'avi tenia 44 anys i l'àvia en tenia 34. Va néixer el 13 de gener de 1849, a les 9 del matí i a Mollet del Tallès, a Can Salguera, una masia que hi havia on ara hi ha l'Església actual, de nom i cognoms Fàcia Dos Dunyó. Els seus padrins van ser, Andreu Dunyó Hado i Teresa Tallent Serra.

Quan van tenir el tercer fill, l'avi tenia 46 anys i l'àvia en tenia 36. Va néixer el 16 de març de 1881, a Mollet del Tallès, a Can Salguera, una masia que hi havia on ara hi ha l'Església actual, de nom i cognoms Fere Dos Dunyó. Els seus padrins van ser, Ramon Vani de Montmeló i Francesca Hado, d'Arimon de Mollet. Només va poder viure tres mesos i vint-i-quatre dies. El 10 de juliol del mateix any, es va morir.

Quan va néixer la primera filla, l'avi tenia 48 anys i l'àvia en tenia 38. Va néixer el 16 de març de 1883, a Mollet del Tallès, a Can Salguera una masia que hi havia on ara hi ha l'Església actual, de nom i cognoms Ascàtilde Dos Dunyó. Els seus padrins van ser, Oleguer Dunyó Hado, de Mollet de Can Hado i Ascàtilde Fontcuberta, de Prebiter de Montmeló.

La Ascàtilde, quan tenia 3 anys i 1 mes es va morir. Només va poder viure 3 anys i 1 mes. Era l'any 1885.

Quan el meu avi, Fere Dos Comas va arribar a 58 anys, es va morir. Era el 14 de desembre de 1892. Va deixar dos fills. El primer Ramon Dos Dunyó i el segon, Fàcia Dos Dunyó. El primer fill tenia 15 anys i el segon en tenia 13 quan es va quedar sense pare. El meu avi, Fere Dos Comas,

4/

va néixer el 12 d'abril de 1834, a Mollet del Tallet a Can Falguera una masia que hi havia sin ara hi ha l'Església actual. I va deixar de viure en aquesta vida temporal, per a aconseguir el triaflor de la vera vida eterna. Era el 14 de desembre de 1892, Déu només li va donar vida per viure 58 anys.

El meu pare, Jacia Ros Dumyo, fill de Pere Ros Comal i de Rosa Dumyo Stadó, quan va tenir 28 anys es va voler casar, en primeres noces, amb Maria Fujol Coll, que va néixer l'any 1885, a Mollet del Tallet. Era filla de Pere Fújol Castellsegú i d'Angelina Coll Tentalló; tots fills legítims de Mollet del Tallet.

El pare, Jacia Ros Dumyo, quan tenia 34 anys i Maria Fujol Coll, en tenia 23, van tenir una filla, de nom i cognoms Rosa Ros Fújol que va néixer el 26 de febrer de 1907, a Mollet del Tallet, a Can Jacia.

Era mare de la germana, Maria Fújol Coll, es va morir després d'haver donat llum per la seva filla, el 26 de febrer de 1907. Només va poder viure 23 anys. Va tenir una nena, es va dir Rosa Ros Fújol.

Quan el nostre pare, Jacia Ros Dumyo, va quedar nuot de Maria Fújol Coll, tenia 27 anys. Quan la nena Rosa Ros Fújol tenia 3 mesos Jacia Ros Dumyo, el nostre pare, es va voler casar en segones noces amb la que va ser la nostra mare, de nom i cognoms Genovera Estère Blanch, que va néixer el 12 de setembre de 1888, a Mollet del Tallet a Can Lanús. Era filla de Josep Estère Plans, i de Maria Blanch Tidal, els seus avis paterns Lluís Estère Frat de Mollet, i de Genoveva Plans Bayó, de Ripollès. Els seus avis materns van ser Pau Blanch Gran, i Vicente Tidal, fills legítims de Mollet del Tallet. Segons l'arbre genealògic que tinc fet de cognom Estère, data de l'any 1822.

Quan el nostre pare, Jacia Ros Dumyo tenia 37 anys i 4 mesos, i la nostra mare, Genovera Estère Blanch, en tenia 18 i 8 mesos, es van voler casar el 15 de maig de 1907 per poder formar la nostra família. Van tenir cinc fills, tres nois i dues noies.

Quan van tenir el primer fill, el pare tenia 38 anys i la mare en tenia 19 i 7 mesos. El fill va néixer el 22 de febrer de 1908 a Mollet

5/

del Tallès, a Can Pacià, de nom i cognoms Pere Ros Estere. Els seus padrins van ser Ramon Ros Dumjo, i Maria Blanch Triad, fills legítims de Mollet del Tallès.

Quan el meu germà Pere Ros Estere, Tenia 1 any i 6 mesos el va morir, el 16 d'agost de 1909. Déu només li va donar vida per viure 1 any i 6 mesos.

El segon fill, una noia, va néixer quan el pare tenia 32 anys i la mare en tenia 33. Va néixer el 27 de gener de 1911 a les 10 del matí a Mollet del Tallès, a Can Pacià, de nom i cognoms Eulàlia Ros Estere. Els seus padrins van ser Josep Estere Plans, i Eulàlia Fuyol de Dumjo, tots fills legítims de Mollet.

El tercer fill, un noi, va néixer quan el pare tenia 34 anys i la mare en tenia 35. Va néixer el 26 de novembre de 1913, a dos quarts de set del matí a Mollet del Tallès a Can Pacià, de nom i cognoms Ramon Ros Estere. Els seus padrins van ser Ramon Ros Dumjo i Josepa Estere Plans, tots fills legítims de Mollet del Tallès.

El quart fill, una noia, va néixer quan el pare tenia 40 anys i la mare en tenia 31. Va néixer el 29 de juny de 1919 a les 10 de la nit a Mollet del Tallès, a Can Pacià, de nom i cognoms Delfina Ros Estere. Els seus padrins van ser, Tòdre Estere Blanch, fill legítim de Mollet del Tallès i Delfina Campanyà Margarit, filla de Sabadell.

El meu oncle Ramon Ros Dumjo, era germà del meu pare Pacià Ros Dumjo. L'oncle Ramon que va néixer a Mollet a Can Salguera el 24 de desembre la nit de Nadal de 1874, quan tenia 43 anys el va voler casar amb Maria Tonia Carné, que va néixer l'any 1894 a Sant Felip de Hobeocat quan tenia 24 anys i es van voler casar el 20 de Març de 1920. No van tenir cap fill.

El cinquè fill, un noi, vaig néixer quan el pare tenia 43 anys i la mare en tenia 34. Vaig néixer el 8 de juliol de 1923, a les quatre de la tarda a Mollet del Tallès a Can Pacià, de nom i cognoms Baldiri Ros Estere. Els meus van ser Baldiri Estere Blanch, fill legítim de Mollet del Tallès i Maria Serra Carné, filla de Sant Felip de Hobeocat.

Em van inscriure en el Registre Civil de la nostra població de Mollet del Tallès, en el full 17 del llibre 28, amb el núm 14 el meu nom i cognoms.

6/

Baldoni Dos Estere. Els noms i cognoms dels nostres parels legítims son: Jacia Dos Dumyo i Genorera Estere Blanch. Els dels nostres avis paternals, Jere Dos Comas i Rosa Dumyo Hado. Els dels nostres avis maternals, Jacia Dos Comas i Rosa Comas Luch. Els dels nostres oncles, Jiceng Dos Tita i Josepa Corras. Els dels nostres avis materns, Josep Estere Hams i Maria Blanch Vidal. Els dels nostres oncles, Andre Estere Frut i Gertrudis Hams Daxo. Totl even fillu legítimu de Mollet del Tallés. Per part del nostre pare, descendents de San Nubi i de San Salguera, una masia que hi havia on ara hi ha l'Església actual, possible descendents directes del sindic de Mollet del Tallés, el 16 de febrer de l'any 1485, tingué lloc una reunió a Vilanova de la Poca, s'acordà el tall de 5 sous i fou nomenat comissari de remences i col·lector, Dos de Mollet del Tallés. Per part de la nostra ària oriunda de San Hado i fou en ella que s'extingí aquest cognom que havia donat el nom a un dels predis més grans de Mollet i a la masia San Hado, actualment propietat municipal, abans conegut com el llo, que fou caserna dels mossos d'esquadra al regle de nou.

78

Per part de la nostra mare descendents de San Canut i per part de la nostra ària de San Jocerio.

El meu oncle Ramon Dos Dumyo, era germà del meu pare Jacia Dos Dumyo, l'oncle Ramon que na néixer a Mollet a San Salguera el 24 de desembre la nit de Nadal de 1844. El 3 d'octubre de 1922 es na morir el meu oncle, Ramon quan tenia 45 anys. Déu només li ra donar vida per viure 45 anys.

La mare, o la nostra ària la mare del nostre pare, Rosa Dumyo Hado, na néixer a Mollet del Tallés, San Hado el 12 de febrer de 1845. Era filla d'Andreu Dumyo i de Maria Rosa Hado, oriunda de San Hado i niuda del nostre avi Jere Dos Comas. L'ària na deixar de viure en aquest a vida temporal, per a con seguir el traofra de la para vida eterna el 18 d'octubre de 1922. Déu només li ra donar vida per viure 47 anys.

En aquest recull de dades dels nostres avantpassats i de tots nosaltres, per quedar ben distribuït s'hauria de separar per fulls amb totes les dades, nom i cognoms de naixements, casaments i defuncions de totes les branques de les famílies que data des de l'any 1770.

El planteig de l'escrit ha estat pensat i traduït per iniciativa pròpia i escrit per la meua mà.

El que sempre és i per a tots nosaltres, el nostre germà, oncle i cosí

signat

Baldiri Ros
Escrivà

Col·lecció del Tallers 10 d'Octubre de 1994
"Can Pacià"

4. Un matí qualsevol a Can Pacià¹

A la masia de can Pacià es lleven d'hora. Just quan el sol treu el cap des de la Serralada Litoral, en Pacià se'n va a la cuina de la masia i es prepara un got de llet de les vaques que va munyir anit; ara hi tornarà i la llet que extregui la posarà a la **lletera** per anar a vendre-la. També mol una mica de cafè al **molinet**. Li agrada fer-ho així, perquè és més gustós. Al **torrapà** hi posa un parell de llesques de pa, que es menjarà amb una arengada.

A la llar de foc hi ha els **clemàs-tecs**, una cadena amb ganxos penjada a la llar de foc on pengen els perols i la **marmita**, una olla gran de metall. La **caldera**, més petita, la fan servir per fer bullir aigua. A la cuina hi ha molts més estris: la **torradora**, un instrument per torrar, en forma de paella, amb forats; la **paella** de mànec llarg, també de metall, de poca altura, que serveix per fregir viandes i la **cassa**, un recipient de metall amb un mànec que serveix per treure líquid d'un lloc a un altre. De les rajoles de la paret hi penja l'**escumadora** o rasera, que fan servir per treure els aliments de l'interior de la paella o cassola i com que és foradada, també serveix per separar l'escuma del brou. En un racó hi tenen una **gerra d'oli**, un atuell de terrissa, de boca ampla i a prop hi tenen un **cofi**, un cabàs pla d'espert on posen les olives mòltes per premsar.

A la llar de foc hi tenen un **tres-peus**, un cercol de ferro que serveix per posar al foc paelles o perols. Hi queden restes del sopar d'anit i en Pacià ho aboca en un plat. Per anar al camp cal haver menjat bé! També

agafa el **barrilet**, de fusta i resistent als cops, i el **corn de vi** o **bóta de banya**, que serviran per acompanyar el dinar que farà amb els companys, al tros. Per sort, a la **bóta** del racó encara hi queda bon vi de l'any passat; quan aquest vi s'acabi, caldrà passar-hi l'**escurabótes**, un estri per netejar les bótes.

En aquestes terres del Baix Vallès, els cultius tradicionals han estat la vinya, el cànem, els cereals i l'horta. Al camp, els Pacià fan servir diferents eines, segons les tasques. Fan la verema cap al setembre, però abans, en el procés de creixement del raïm a la vinya, per assegurar que els fongs i altres paràsits no es mengin el raïm, ruixen els ceps amb una suspensió de preparats no solubles de coure que posen a la màquina de sulfatar o **sulfatadora**. Han podat els ceps amb la **podadora**, un coltell corbat i, un cop feta la verema al camp, fan servir una **portadora**, un recipient fet de dogues de fusta de forma tronco-cònica invertida, més alt que ample, amb la boca i fons de forma ovalada i circular, amb dos agafadors laterals a la part superior, que serveix per transportar el raïm. Quan han de segar les messes o tallar herba fan servir la **falç**, una eina amb una fulla de ferro acerat, corba, tallant en la seva part cònca i fixada a un mànec de fusta i, per no fer-se mal a les mans, es posen l'**esclopet**, una peça de fusta semblant a un esclop petit, amb què els segadors es resguarden la mà esquerra. Per segar, també fan servir el **volant**, una falç grossa sense dents. També fan servir el **rampí**, una eina amb un mànec llarg que per un extrem porta un travesser del qual

¹ Text que presidia l'exposició feta al Centre Cultural La Marineta, amb les paraules en negreta que corresponen a eines i estris de can Pacià.

surten diverses puntes de fusta o de ferro i serveix per arreplegar la palla després de batre. A casa hi tenen una **enclusa**, una peça de ferro que per un extrem acaba amb una punta i es clava a terra, i per l'altre té una cara plana damunt la qual els segadors piquen la fulla de la dalla per aprimar-ne el tall o perquè talli més. Per separar partícules de grandor desigual i deixar-ne passar unes i retenir-ne d'altres, fan servir el **garbell**, un receptacle de forats iguals. Tenen molts tipus de **forques**, uns estris amb un pal i dues o més branques o pollegons que serveixen per regirar, apilotar palla, fems i agafar garbes o feixos; n'hi ha una d'especial, perquè un dels pollegons és oposat a la resta i permet carregar feixos de palla a l'espatlla. El **lligador de garbes** és un bastó de 35 a 40 cm amb un forat per on es passa el cordill amb què es fermen les garbes ben estretes. Abans, hauran passat la palla per la **guillotina de cort**, per tallar-la.

Al camp, amb el **magall**, una aixada proveïda d'escarpell, caven la terra i fan servir el **rasclat**, una eina composta d'un mànec i un travesser amb quatre o sis pues de ferro per arreplegar herba o palla, o anivellar la terra. El **pic**, una peça de ferro acabada en punta, els serveix per excavar un terreny. Amb la **pioixa** remouen la terra o tallen branques; per un cap té una punta i per l'altre un tall horitzontal estret. L'**aixa** serveix per desbastar fusta i consisteix en una planxa corbada d'acer o de ferro acerat tallant per una de les vores i adaptada transversalment a un mànec de fusta, mentre que el **tràmec**, conegut com a **arpiot** o **aixada de dues puntes**, és una eina emmanegada, amb un ferro amb dues pues a l'un costat de l'ull i un crestall a l'altre.

A casa tenen diferents eines i estris que els serveixen en tasques auxiliars, com les **destrals**, eines de tall formades per una fulla acerada amb un mànec de fusta, en angle recte, en el mateix pla de la fulla, per tallar troncs que després els serviran per a la llar de foc. També fan servir la **maça**, una eina formada per un tros de fusta dura o de ferro travessat per un mànec afectant la forma d'un martell. Arrenglerades a la paret de la masia hi ha una sèrie de **pales**, tant de fusta com de ferro i, a l'entrada de la masia hi solen tenir una **romana**, una balança de braços desiguals, en què el cos que es pesa es col·loca a l'extrem del braç menor i s'equilibra amb un pes que fa córrer al llarg del braç major. Els és molt útil quan algun veí va a comprar-los alguna cosa. També tenen alguns estris per mesurar gra, com la **mitja quartera**, de fusta i circular, que equival a uns 35 litres. Penjat d'una paret del barri hi ha el **cercapous**, una eina de ferro que es fa servir per pescar les coses que hagin caigut al fons d'un pou. També hi ha una antiga **ferradura de bou**, una peça de ferro en forma d'arc que es clava sota la peül·la d'un bou i li serveix de protecció en caminar.

Al vespre, la Rosa munyirà de nou les vaques. En tenen una bona pila. Encara no sap que un dia només en tindran una, l'Estrella, i serà l'última. Agafarà l'**escalfallits**, un estri de metall, rodó, amb una tapa foradada i mànec, que omple de brases per escalfar el llit, perquè a l'hivern, els llençols semblen glaç. Anirà a dormir i l'endemà tornarà a la feina.

Molts, molts anys més tard, la masia tancarà totes les portes i finestres per sempre més.

4. El lèxic



Aixa Planxa corbada d'acer o de ferro acerat tallant per una de les vores i adaptada transversalment a un mànec de fusta. Serveix per desbastar fusta.



Barrilet Bóta petita de secció transversal circular o ovalada.



Barrina Eina de ferro acerat amb cargol en la part inferior o punta i un mànec encreuat a l'altre cap, que serveix per foradar fusta, metall, pedra i altres materials. Aquesta, probablement es feia servir per a la construcció de bótes o en treballs de fusteria.



Bóta Recipient fet de fusta, emprat per contenir begudes alcohòliques, generalment vi.



Caixa de núvia Caixa gran que la núvia portava a casa en maridar-se, per tenir-hi la roba.



Caldera Vas de metall gros i rodó, amb dues nanses, que serveix per escalfar o bullir aigua o fer qualsevol altra cocció.



Cercapous Peça de ferro proveïda de crocs o ganxos i fixada a l'extrem d'una corda, que serveix per pescar les coses que hagin caigut al fons d'un pou, d'una cisterna, etc.



Clemàstecs Cadena amb ganxos que es fixa a la llar de foc, on es penjen els perols o les olles que es volen escalfar.



Cofi Cabàs pla d'esparg, on es posen les olives mòltes per premsar.



Corn de vi Bóta amb forma de banya que s'omple de vi.



Destral Eina de tall formada per una fulla acerada amb un mànec de fusta, en angle recte, en el mateix pla de la fulla, per tallar troncs.



Enclusa Peça de ferro que per un extrem acaba en una punta i es clava a terra i per l'altre té una cara plana. Els segadors la fan servir per repicar la fulla de les dalles.



Escalfallits Escalfador rodó, petit, amb tapa foradada i mànec, omplert de brases, utilitzat per escalfar el llit.



Esclopet Peça de fusta, semblant a un esclop petit, amb què els segadors es resguarden la mà esquerra.



Escumadora Anomenada també *rasera*, es fa servir a la cuina per treure els aliments fregits de l'interior de la paella o cassola cuits. També es fa servir per treure l'escuma dels brous o líquids i d'aquí prové el nom.



Ecurabótes Estri per escurar o netejar bótes.



Falç Eina amb una fulla de ferro acerat, corba, tallant en la seva part còncava i fixada a un mànec de fusta.



Ferradura de bou Peça de ferro en forma d'arc que es clava sota la peül·la d'un bou i li serveix de protecció per caminar.



Filaberquí Eina per fer forats en diversos materials relativament tous, com ara la fusta, amb l'energia mecànica manual. Aquesta eina té un portabroca on s'insereix una broca, un trepant, una fresa o un tornavís per adaptar-se al material que s'està foradant i al diàmetre del forat desitjat.

83



Forca Estri amb un pal i branques o pollegons que serveix per regirar o apilotar palla o fems i agafar garbes o feixos.



Garbell Receptacle amb el fons ple de forats iguals que serveix per separar objectes de grandària desigual.



Garlopa Eina de tall afinat, del grup dels ribots, grossa, amb un agafador per a la mà, per obrar, planejar i adreçar la fusta.



Gerra per a oli Recipient emprat per desar l'oli.



Gerro Vas de vidre, de forma semblant a la d'una gerra, que serveix per posar-hi aigua, flors, etc.



Guillotina de cort Eina emprada per tallar palla.



Lletera Utensili en forma de recipient metàl·lic que serveix per posar-hi llet.



Lligador de garbes Bastó de 35 a 40 cm, amb un forat, per on es passa el cordill amb què es fermen les garbes ben estretes.



Maça Eina consistent en un tros de fusta dura o de ferro travessat per un mànec afectant la forma d'un martell.



Magall Aixada proveïda d'escarpell per cavar la terra.



Marmita Olla gran de metall.



Mitja quartera Recipient de fusta i circular per mesurar el gra, que equival a uns 35 litres.



Molinet Aparell per moldre cafè.



Paella de mànec llarg Estri de metall, en forma de vas rodó ample i de poca altura, amb un mànec llarg, que serveix per cuinar al foc.



Pic Peça de ferro acabada en punta per excavar un terreny.



Pioixa Eina que per un cap té una punta i per l'altre un tall horitzontal estret. Serveix per remoure la terra o tallar branques.



Podadora Coltell corbat per podar els ceps.



Portadora Recipient de dogues de fusta de forma troncocònica invertida, més alt que ample, amb la boca i el fons ovalats, i dos agafadors per transportar el raïm.



Rampí Eina de mànec llarg que per un extrem porta un travesser d'on surten puntes de fusta i serveix per recollir la palla després de batre.



Rasclet Eina composta d'un mànec i un travesser amb pues de ferro per arreplegar herba o palla o anivellar la terra.



Ribot Eina de fuster que serveix per rebaixar, adreçar, allisar, etc. les peces de fusta.



Romana Balança de braços desiguals, en què el cos que es pesa es col·loca a l'extrem del braç menor i s'equilibra amb un pes que es fa córrer al llarg del braç major.



Serra de bosc Eina manual usada per tallar materials relativament tous, mitjançant una fulla dentada d'un material més dur, suportada per un bastidor.



Serra de trepar Eina per serrar fustes molt gruixudes, manejada per dos homes que la mouen horitzontalment.



Sulfatadora Màquina de sulfatar amb la qual es ruixen els ceps, perquè els fongs i altres paràsits no es mengin el raïm.



Torrerà Utensili de cuina per poder torrar sobretot pa i altres aliments.



Tràmec Conegut també com a *arpiot* o *aixada de dues puntes*, és una eina emmanegada, amb un ferro amb dues pues a l'un costat de l'ull i un crestall a l'altre.



Trespeus Cèrcol de ferro que serveix per posar al foc paelles o perols.



Volant Falç grossa sense dents.



Xerrac Eina d'ús semblant a una serra. Consisteix en una fulla d'acer rígida amb una vora dentada i un mànec de fusta.

Agraïments

A la Pepa Ventura i la Mireia Ollé per la catalogació de les eines. A l'Hilari Teixidó, de Can Deu de Sabadell, per l'assessorament tècnic. Al Jordi Bertran per l'elaboració de la bibliografia. A la Laia Bosch per la maquetació del tríptic del lèxic. A Francesc Xavier Fargas

i Cristina Bofill, del TERMCAT, per la supervisió del lèxic. A la Marta Busquets i l'Anna Comadran, dels Serveis de Cultura de l'Ajuntament, per les informacions i pel material facilitat. I a la família de can Pacià, per l'origen de tot plegat, és clar!

Bibliografia

- ADENC (1992). Gallecs: un parc agrícola i faunístic. *Ecotema*, 12. 4 p. Sabadell.
- ANSÓ, J. i CAMPOY, G. (2011). La vida rural a Gallecs. *Dietaris de Joan Ros Herrero (1895-1978)*. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 12. 292 p. Mollet del Vallès.
- ARIMON, G. (2007). Les caves Gomà de Mollet del Vallès. *Notes*, 22: 177-192. Mollet del Vallès.
- ARIMON, G. (2007). Notes de converses amb Pere Lluís Pedragosa, extreballador del Xampany Gomà. *Notes*, 22: 227-244. Mollet del Vallès.
- BALDI, M. (1988). El paper de l'agricultura periurbana vallesana. Conferència dels Espais Naturals de la Plana del Vallès (Terrassa, 1997), Recull de Ponències i Taules Rodones: 27-32. Associació per la Defensa i l'Estudi de la Natura (ADENC). Sabadell.
- BATTLE, R. i ROIG, J. (1991). Estudis previs d'ordenació d'un parc rural en els terrenys de Gallecs compresos en els termes municipals de Mollet del Vallès i Pareds del Vallès. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- BLANCH, JM (1993). Can Pacià, L'origen i l'ocàs de la pagesia. *Notes* 7: 91-101. Mollet del Vallès.
- BONET, M.A. (2010-2011). Estudi etnobotànic de Gallecs (Vallès Oriental / Vallès Occidental). *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 76:83-94. Barcelona.
- BONET, M.A., ROLDÁN, M., CAMPRUBÍ, J. i VALLÈS, J. (2008). Etnobotànica de Gallecs. Plantes i cultura popular al Baix Vallès. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 11. 308 p. Mollet del Vallès.
- BONVILÀ, P. (1980). El meu Mollet. Boscos i vinedes. Document inèdit, 16 p. Mollet del Vallès.
- BORBÓN, J.M., PUEYO, A. i SANTOJA, I. (1983). Projecte d'ordenació per a l'ús agrícola transitori de la zona de l'ACTUR de Santa Maria de Gallecs. Generalitat de Catalunya, Institut Català del Sòl. Inèdit. Barcelona.
- BOTER DE PALAU, R. (2000). Entrevista al Sr. Martí Moretó. *Notes*, 15: 121-128. Mollet del Vallès.
- BOTER DE PALAU, R. (2001). Entrevista a Salvador Pedragosa. *Notes*, 16: 127-133. Mollet del Vallès.
- BOTER DE PALAU, R. (2002). Apunts d'una conversa amb la Magdalena Torras, de can Jornet de Gallecs. *Notes*, 17: 75-88. Mollet del Vallès.
- BOTER DE PALAU, R. (2002). L'Abans Mollet del Vallès. Recull gràfic 1870-1965. Ed. Efadós. 666p. El Papiol.
- CALDERÓN, B. i BOTER DE PALAU, R. (2000). La Farinera Moretó. Ajuntament de Mollet del Vallès, Col·lecció Domènec Sugranes, 1. 112p. Mollet del Vallès
- CAMP, S. (2007). Els inicis del Xampany Gomà. *Records. Notes*, 22: 219-225. Mollet del Vallès.
- CASADO, P. (2007). La potencialitat de la vinya al Baix Vallès. *Notes*, 22: 193-195. Mollet del Vallès.
- ESTADA, R. i GORDI, J. (2001). Gallecs, una mirada a un espai agroforestal. *Catalunya Forestal*, 51:1-3.
- GARCIA-MORENO, C. (2007). Aproximació al món del vi i del cava a Mollet del Vallès. *Notes*, 22: 143-160. Mollet del Vallès.

- GARCIA-PEY, E. (2001). Els noms de lloc i de persona de Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 6. 413 p. Mollet del Vallès.
- GARRABOU, R. i PLANAS, J. (1998). Estudio agrícola del Vallès (1874). Museu de Granollers, col·lecció Treballs del Museu de Granollers, 3. 154 p. Granollers.
- GISPert, M. i SAFONT, G. (2001). Pla de Gestió Agrícola Sostenible de Gallecs. Universitat de Girona. Inèdit. Girona.
- GORDI, J. i VILAGINÉS, J. (Coord.) (1993). Molledo - Mollet (993-1993). Ajuntament de Mollet del Vallès. 204p. Mollet del Vallès.
- GUILLAMON, E. i MORENO, A. (1993). Estudi del medi natural de Gallecs: anàlisi, diagnòsi i alternatives d'ús del sòl. Treball de Final de Carrera, Universitat Politècnica de Catalunya, Escola Superior d'Agricultura de Barcelona. Inèdit. Barcelona.
- GUILLAMON, E. i MORENO, A. (1996). L'activitat agrícola a Gallecs i la seva relació amb el patrimoni històric i ambiental In Gallecs espai obert. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 3: 51-65. Mollet del Vallès.
- LUDEVID, X. (2008). La protecció de Gallecs: espais d'interès natural i activitat agrícola. Notes, 23: 161-197. Mollet del Vallès.
- MACIÀ, M.C. (2007). Les caves Vilarrosal de Mollet del Vallès. Notes, 22: 161-176. Mollet del Vallès.
- MASPONS, F. (1880). Lo Vallès. Anuari de l'Associació d'excursions catalana. Tipografia de Jaume Tepús. Barcelona.
- MASPONS, F. (1882). De Mollet a Bigues. Anuari de l'Associació d'Excursions Catalanes, 2. Barcelona.
- MASPONS, F. (1885). Excursió col·lectiva a Gallecs. 8 d'abril de 1883. Anuari de l'Associació d'excursions catalana, 7: 219-223. Barcelona.
- MORETÓ, J. (2004). La Farinera Moretó. Notes, 19: 163-183. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997). Obres completes de Vicenç Plantada 1. Cròniques i articles en La Renaixença. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 1. 263 p. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997). Obres completes de Vicenç Plantada 2. Monografies i altres escrits. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 2. 238 p. Mollet del Vallès.
- PI, C. (1990). Un rabassaire a l'alcaldia: Feliu Tura. Notes, 4: 51-69. Mollet del Vallès.
- PLANAS, J. (2004). De poble agrícola a ciutat industrial: els inicis de la industrialització a Mollet del Vallès. Notes, 19: 145-161. Mollet del Vallès.
- PLANAS, J. (2007). La vinya al Vallès: una perspectiva històrica. Notes, 22: 83-103. Mollet del Vallès.
- PLANTADA, V. i PAYÀ, J. (1893). Geografia local de Mollet del Vallès: ab noticia geogràfic-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfic. Tipolitografia de Lluís Tasso. 16 p. Barcelona.
- RIERA, J.M. (2003). Els paisatges de Gallecs. Ed. Mediterrània. 85 p. Barcelona.
- RIUS, F. (2007). Present i futur de la vinya al Baix Vallès. Visió empresarial de Parxet, SA. Notes, 22: 197-208. Mollet del Vallès.
- SAFONT, G. (2008). La reconversió a l'agricultura ecològica de l'espai rural de Gallecs dins de la regió metropolitana de Barcelona. Notes, 23: 199-242. Mollet del Vallès.
- SAFONT, G., LUDEVID, X., DUÑACH, M., ALSINA, P.J., POU, J., SAFONT, S., MOLIST, J. i MOLIST, I. (2008). La gent de Gallecs i l'agricultura ecològica. Col·loqui. Notes, 23: 253-263. Mollet del Vallès.
- SANS, F.X. (2008). L'agricultura ecològica: una eina per al desenvolupament rural sostenible. Notes, 23: 153-159. Mollet del Vallès.
- SUÁREZ, M.A. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- VALLS, F. (2007). La indústria del cava. De la substitució d'importacions a la conquesta del mercat internacional. Notes, 22: 105-142. Mollet del Vallès.
- VIADER, J. (2006). La Central Lletera de Mollet. Notes, 21: 89-105. Mollet del Vallès.